

Євгеній Мельник,

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов та перекладу, факультет міжнародних відносин,
Національний авіаційний університет, м. Київ
ORCID iD: 0000-0003-4892-1151
eugene_melnik@ukr.net

КОНЦЕПЦІЯ МІЖНАРОДНОГО ЦЕНТРУ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ МОВНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

У статті розглянуто концепцію та функціонування Міжнародного центру французької мови як важливої інституції для реалізації культурної політики Франції. Описано історичне підґрунтя розташування центру в замку Віллер-Котре, роль держави в заснуванні цієї установи, розробку проєкту центру з урахуванням сучасного розуміння значення французької мови в глобалізованому світі, перспективи, які відкриває створення центру для подальшого розвитку ідей Франкофонії та вивчення французької мови за межами Франції. Конкретизовано, чому Міжнародний центр французької мови є не музеєм, а сучасним закладом, що активно просуває та втілює державну стратегію щодо об'єднання певної частини світу навколо французької мови в контексті спільного минулого, теперішнього та майбутнього; культурно-педагогічним простором, що сприяє плідним міжнародним контактам та обмінам.

Ключові слова: французька мова; замок Віллер-Котре; Франциск I; Міжнародний центр французької мови; Еммануель Макрон; Франкофонія; вивчення французької мови; міжнародні контакти.

Yevhenii Melnyk,

docteur en pédagogie, maître de conférences,
professeur associé au département des langues étrangères et
de la traduction,
Faculté des relations internationales, Université nationale
d'aviation, Kyiv
ORCID iD: 0000-0003-4892-1151
eugene_melnik@ukr.net

LA CONCEPTION DE LA CITÉ INTERNATIONALE DE LA LANGUE FRANÇAISE COMME REFLET DE LA POLITIQUE LINGUISTIQUE DE L'ÉTAT

L'article examine la conception et le fonctionnement de la Cité internationale de la langue française en tant qu'institution importante pour la mise en œuvre des stratégies culturelles et politiques de la France. L'article dresse le contexte historique de l'implantation de la Cité dans le château de Villers-Cotterêts et le rôle de l'État dans la création de cet établissement. Il décrit également comment l'élaboration du projet de la Cité a pris en compte le rôle actuel de la langue française dans un monde globalisé, et les perspectives qu'ouvre la Cité pour le développement de la Francophonie et pour l'apprentissage du français hors de l'hexagone. L'article souligne que la Cité internationale n'est pas un musée, mais une institution moderne et un espace culturel et pédagogique qui promeut et facilite une stratégie nationale de la Francophonie comme

moteur de contacts et d'échanges internationaux fructueux autour d'une langue française unificatrice, dans un contexte d'héritage et de continuité.

Mots-clés : la langue française ; le château de Villers-Cotterêts ; François Ier ; la Cité internationale de la langue française ; Emmanuel Macron ; la Francophonie ; l'apprentissage du français ; les contacts internationaux.

Yevhenii Melnyk,

Doctor of Pedagogy, Associate Professor,
Associate Professor of the Department
of Foreign Languages and Translation,
Faculty of International Relations,
National Aviation University, Kyiv
ORCID iD: 0000-0003-4892-1151
eugene_melnik@ukr.net

HOW THE CITÉ INTERNATIONALE DE LA LANGUE FRANÇAISE REFLECTS FRENCH GOVERNMENTAL LANGUAGE POLICY

This article examines the origins and role of the Cité internationale de la langue française (International Centre for the French Language) in the implementation of France's international cultural and linguistic strategies. It describes the historical reasons for the Centre's establishment in the castle of Villers-Cotterêts, the role of the state in founding this institution, and how the project developed by exploring the current role of the French language in a globalised world. This article discusses how the creation of the Centre opened new prospects for the further development of the concept of Francophonie and for the study of the French language outside of France. This article clarifies why the Cité internationale is not a museum, but a modern institution and a cultural and pedagogical space that facilitates fruitful international contacts and exchanges and embodies France's policy of promoting heritage and continuity through a unifying French language.

Key words: the French language; the castle of Villers-Cotterêts; Francis I of France; the Cité internationale de la langue française; Emmanuel Macron; Francophonie; the study of the French language; international contacts.

Постановка проблеми. На думку письменника та поета Шарля Данціга, типовий французький характер – і, можливо, суто французький, – виявляється в любові, яку французи відчувають до своєї мови. Ця любов народжується, очевидно, під впливом усієї

культурної спадщини, яка сформувалася протягом століть і шанобливо передається від покоління до покоління за участі сім'ї, школи, закладів культури, засобів масової інформації. “Індивідуальна” любов французів до мови трансформується в ставлення до мови держави, і діяльність, яку демонструє влада на найвищому рівні, свідчить про пріоритетність питання мови у внутрішній та зовнішній культурній політиці Франції. Так, наприклад, у 2018 році президент Французької республіки Еммануель Макрон у своїй промові “Амбіція щодо французької мови та багатомовності” офіційно наголосив на необхідності створення словника, який би відображав багатство та розмаїття французької мови, враховуючи, що французька вже більше не належить винятково Франції. Сучасна французька мова є другою мовою (після англійської), яку вивчають як іноземну (132 мільйони учнів і студентів); третьою мовою бізнесу; четвертою мовою Інтернету (за кількістю користувачів); п'ятою світовою мовою (після китайської, англійської, іспанської і арабської); засобом повсякденного спілкування для 300 мільйонів людей; офіційною мовою для 32 держав та урядів; мовою, яка за кількістю користувачів “тяжіє” до африканського континенту (60 % мовців живе в Африці). Така мова, безсумнівно, потребує нових засобів її відображення, сучасних підходів у царині лексикографії, які відповідають засадам міжнародної політики Франції та франкомовних країн, концепції Франкофонії, реаліям використання та вивчення французької мови у світі. “Словник франкофонів” (Dictionnaire des francophones) вже є, він активно поповнюється та вдосконалюється, його матеріали використовують у навчанні та створенні підручників, посібників, методичних розробок (Melnyk, Melnyk, 2022).

Розробка “Словника франкофонів” стала прологом для грандіозного проєкту, присвяченого французькій мові та франкомовним культурам, – відкриття Міжнародного центру французької мови (la Cité internationale de la langue française) у замку Віллер-Котре. Замок Віллер-Котре обрано для Міжнародного центру французької мови завдяки його надзвичайно символічному характеру та історичній значущості: саме тут у 1539 році король Франциск I підписав знаменитий наказ, який, скасовуючи використання латини, надавав французькій статус мови державного управління та правосуддя у Французькому королівстві (Tillier-Chevallier, 2024).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Еммануель Макрон був кандидатом у президенти Республіки, коли він опинився у Віллер-Котре в березні 2017 року. Цей ренесансний палац пережив кілька життів: після революції в ньому облаштували казарми республіканської армії, потім він став притулком для безхатьків, після цього – будинком для людей елегантного віку і зрештою опинився поки-

нутим і занедбаним. За словами оточення кандидата в президенти, Еммануель Макрон був вражений катастрофічним станом замку Віллер-Котре, внесенного до списку національної спадщини (RFI, 2023b). 17 березня 2017 року у своєму твітті майбутній президент Франції зобов'язався вдихнути нове життя в замок Віллер-Котре, зробивши його “одним із символічних стовпів Франкофонії” (Langue. Évènement, 2023). 16 вересня 2017 року під час візиту до замку Монте-Крісто Олександра Дюма в Пор-Марлі з нагоди Європейських днів спадщини президент Макрон підтвердив свій намір відновити Віллер-Котре і зробити його “замком франкомовного світу” (Laroche-Signorile, 2018).

Замок Віллер-Котре розташований у самому серці Пікардії – історичного регіону, з яким пов'язані імена видатних представників французького літературного генія (Дюма, Расін, Лафонтен, Руссо, Нерваль). На думку фахівців, період найбільшої слави цієї королівської резиденції припадає на час правління Людовіка XIV, Короля-Сонця. Саме в садах Віллер-Котре Мольєр представив свою сатиричну комедію “Тартюф” у 1664 році перед аудиторією, що складалася з Людовіка XIV, його брата та всього двору, який перемістився з Версаля заради цієї події. Однак у колективній пам'яті французів місто Віллер-Котре та його замок асоціюються не стільки з королівською пишністю, скільки зі знаменитим королівським наказом 1539 року, тісно пов'язаним із розвитком Франції та французької мови. Цей наказ є найстарішим текстом закону, який досі діє у Франції, майже п'ять століть після його оприлюднення. Він пережив 12 режимів, і на його статті про статус французької мови досі регулярно покликаються французькі суди. Цей документ, еквівалентний сьогоденішньому конституційному закону, розділено на 192 статті, лише дві з яких стосуються мови, але насправді це питання є центральним. Головна мета документу пояснюється його назвою: “Королівські укази про факти правосуддя та скорочення судових процесів у всьому Французькому королівстві, або Покращення функціонування правосуддя та скорочення тривалості судових розглядів” (Ministère de la Culture, 2023). Статті цього наказу, які стосувалися мовного аспекту, зобов'язували проголошувати, реєструвати та видавати всі офіційні та юридичні акти “рідною французькою мовою і не інакше”. Отже, латина, відома лише елітам і представникам Церкви, втрачала свій статус офіційної адміністративної мови. Намірами королівського наказу були, очевидно, централізація королівства, розширення прерогатив монархії, зменшення впливу Церкви, обмеження її повноважень суто релігійними справами (Laroche-Signorile, 2018).

Заборона латини аргументувалася тим, що латина є складною для розуміння усіма сторонами. Бажан-

ня більшої ясності в правових процедурах могло б дійсно бути вагомим мотивом, але варто пам'ятати, що “франсуа, мова короля” не була доступнішою для учасників судового процесу, оскільки для більшості з них рідною мовою була не давньофранцузька, а один з її діалектів. Тож зрозумілість була лише приводом для надання панівного статусу французькій мові, навколо якої суверен прагнув об'єднати свою країну. Цей крок був сміливим, навіть революційним, урахувуючи авторитет Церкви у Франції Франциска I та традиційне ставлення населення до латини як до мови актів справедливості. Наказ, який Франциск I затвердив у 1539 році, дехто описує як оголошення війни за незалежність, метою якої було створити нову Францію зі своєю власною мовою, своєю власною літературою. Любитель мистецтва, книг і поезії, прибічник ідей епохи Відродження, король Франциск I втілював оновлену Францію, акт заснування якої він і підписав у замку Віллер-Котре, зробивши мову короля мовою закону, а отже, і держави (RFI, 2023b). Упровадження наказу, підписаного Франциском I у Віллер-Котре, ознаменувало початок стандартизації та уніфікації французької мови, повільного, але поступового поширення її всією територією королівства, південна частина якого розмовляла не давньофранцузькою (*la langue d'oïl*), а давньоокситанською (*la langue d'oc*) (Laroche-Signorile, 2018).

Виклад основного матеріалу дослідження. У 2017 році держава оголосила конкурс ідей щодо майбутнього замку, стан якого викликав серйозне занепокоєння. У 2018 році президент Республіки довірив Центру національних пам'яток (CMN) створення Міжнародного центру французької мови. Цей проєкт отримав одностайну схвальну оцінку істориків і лінгвістів. Професор мовознавства, колишній ректор Університетського агентства Франкофонії Бернар Серкіліні зауважив таке: “Сучасна Франція народилася зі шлюбу держави та мови, і перший крок було зроблено саме в цьому ренесансному палаці п'ять століть тому” (RFI, 2023b). До реставраційних робіт, які коштували понад 200 мільйонів євро, було залучено більше 600 працівників (Langue. Évènement, 2023). У 2023 році Марі Лавандьє, президентка CMN, зазначила: “Врятувати цей замок Франциска I було нашим обов'язком, і ми пишаємося тим, що досягли цього менш ніж за п'ять років, реалізувавши колосальний проєкт” (Ministère de la Culture, 2023).

Ідея розташування інституції, пов'язаної з французькою мовою, у місці з таким історичним змістом, викликала побоювання, що йтиметься про установу, занадто орієнтовану на минуле, збереження та захист, яка “законсервує” французьку мову. Наукова рада на чолі з Ксав'є Норта, головою Комісії у справах французької мови та мов Франції при Міністерстві культури (2004–2014), успішно впоралася із

завданням створити не музей, а заклад, який працює та експериментує з мовою. Історія замку та французької тут завжди відчувається, але вона ніколи не виходить на перший план. Про це свідчить рішення розмістити королівський наказ 1539 року в самому кінці маршруту для відвідувачів, а не на початку – у ролі занадто очевидної відправної точки (Ministère de la Culture, 2023).

Урочисто відкритий 30 жовтня 2023 року, Міжнародний центр французької мови позиціонує себе як місце, що представляє життя французької мови в її багатстві та розмаїтті (Tillier-Chevallier, 2024), як вітрина Франкофонії та інституція, метою якої є просування ідей та цінностей Франкофонії на міжнародному рівні (Ministère de la Culture, 2023). Еммануель Макрон нагадав у своїй промові, що сьогодні найбільш густонаселеною франкомовною країною є вже не Франція, а Демократична Республіка Конго (ДРК) з її 100 мільйонами жителів, а найбільше місто, де розмовляють французькою, – це не Париж, а Кіншаса, столиця ДРК. Тому, за словами президента, це місце, присвячене французькій мові, повинно вітати всіх, хто розмовляє французькою. “Французька об'єднує нас, – сказав Еммануель Макрон. – Сьогодні вона не є такою, що виключає інші мови, вона співіснує з 72 регіональними мовами Франції. І велика сила тих, кому цю мову нав'язали у світі, полягає в тому, що вони зуміли використати її проти гнобителів”. Еммануель Макрон навів як приклад франкомовних Туссена-Лувертюра, Сенгора, Сезера та Катеба Ясіна. У день урочистого відкриття центру відвідувачі мали змогу почути Фанна Аттікі, конголезького письменника та репера, лауреата премії RFI “Voix d'Afriques”, який сказав таке: “Сварки щодо ідентичності – це наймарніша річ. Я – слід, пам'ять, спадщина” (RFI, 2023a). Еммануель Макрон підкреслив також важливість французької мови як вектора культурних обмінів, діалогу та різноманітності. Діяльність центру спрямована на активізацію використання та впливу французької мови в усьому світі. Центр пропонує освітні, культурні та лінгвістичні програми, спрямовані на зміцнення зв'язків між франкомовними країнами й просування спільного бачення французької (Ministère de la Culture, 2023).

Центр має у своєму розпорядженні 1600 м² для постійних і тимчасових виставок, залу для конференцій на 250 місць, 12 майстерень-резиденцій для митців, дослідників і підприємців із франкомовного світу, лабораторію досліджень та інновацій з лінгвістичних питань (Le Figaro, 2023).

Результатом кропіткої роботи наукової ради під керівництвом Ксав'є Норта стала розробка архітектури постійної екскурсії під назвою “Пригоди французької мови”, яка пропонує мандрівку в часі та просторі, щоб показати та почути французьку мову в її розвитку та розмаїтті. Під час цієї екскурсії-по-

дорожі відвідувачі сприймають французьку мову в культурному, історичному та соціальному вимірах, а також в аспекті зв'язків, які вона підтримує з іншими мовами. Інтерактивна екскурсія дає відвідувачам змогу побачити уривки з фільмів і шоу; почути пісні, опери, свідчення; прочитати щось за своїм бажанням на основі рекомендацій штучного інтелекту; взаємодіяти, щоб здогадатися, наприклад, про значення регіонального вислову; відкрити для себе французьку різних часів завдяки реконструйованим голосам Жанни д'Арк, Франциска I, Олександра Дюма, Леопольда Седара Сенгора; перевірити свої орфографічні навички; зацікавитися акцентами та особливостями французької мови у світі за допомогою Словника франкофонів; пограти з мовою в незвичних віртуальних протистояннях. Замок Віллер-Котре відтепер – місце гостинності та відкритості, куди можна приїхати заради постійної екскурсії, тимчасової виставки, концерту, шоу, пізнавальної прогулянки лісом, ігор, покупок у книжковій крамниці. 80 партнерів Міжнародного центру французької мови прагнуть мотивувати людей до відвідання цього нового осередку культури. Центр пропонує також широкий спектр заходів, призначених для вчителів / викладачів французької мови. Стажування, навчальні курси, професійні зустрічі, семінари, майстер-класи дозволять фахівцям сформувати, розвинути, закріпити певні навички. Унікальне, інноваційне та відкрите для світу місце, Міжнародний центр прийматиме професіоналів, які навчають французької мови іноземців, а також тих, хто бажає оволодіти французькою. Створений як комплекс, що містить також “лабораторію мов і Франкофонії”, центр має амбітну мету реагувати першим на проблеми, пов'язані з французькою мовою, і сподівається об'єднати для співпраці дослідників, бізнес і громадськість навколо нових мовних викликів. У цій ролі він бере участь в обговоренні, ініційованому Генеральною делегацією у справах французької мови та мов Франції (DGLFLF), і є членом консорціуму партнерів, спрямованого на створення французького та європейського центру, присвяченого мовним технологіям. Міжнародний центр французької мови є місцем для зустрічей, дебатів, взаємодії професіоналів та експериментування з інноваційними проектами. Тож сьогоднішній замок Віллер-Котре – це не місце ностальгії, а, насамперед, простір для інтерактивного знайомства з французькою мовою, перспективної роботи над мовою з використанням нових інструментів (Langue. Évènement, 2023).

Якщо стіни будівлі залишилися старими, то всі інтер'єри були повністю оновлені. Внутрішній двір, з якого починається відвідування замку, тепер укрито скляним дахом – “лексичним небом” із сотнею гігантських слів, де нейтральні “liberté”, “égalité”,

“fraternité”, “polyglotte”, “recherche”, “communication” співіснують із запозиченими, сленговими, розмовними, регіональними або новоствореними “tchatche”, “kiffer”, “fissa”, “vendredire”, “chelou”, “saperlipopette”, “divulgâcher”. Добір цих слів, які ілюструють багатство та різноманітність французької мови, здійснили жителі міста Віллер-Котре. Знайомство з “пригодами французької” починається з погляду на “табло відправлень” з назвами міст і країн франкомовного світу, які запрошують до подорожі. Це табло створює атмосферу зали аеропорту та спрямовує відвідувача до імерсивної експозиційної зали, де фільми, пісні, пластичні роботи та книги відображають усю гаму використання мови. Далі подорож веде до відкриття французької мови як “мови-світу” (розмаїття сучасної Франкофонії, поширення французької мови в епоху Просвітництва та за часів колоніальної імперії, асиміляції та статусу французької в колишніх колоніях). Потім відвідувач переконається в “безперервному розвитку” французької (оновленні вживань і норм; наявності запозичень, різноманітних реєстрів, вимов, неологізмів) (Tillier-Chevallier, 2024). Відеопроєкції показують еволюцію мови (від регіональних і стародавніх мов до сучасної французької) та диверсифікацію Франції завдяки Франкофонії (Baldacchino, 2023). Нарешті, відвідувача інформують про питання мовної політики: від найважливіших сучасних аспектів (французького та європейського законодавства, процесу проникнення англійської мови, місця регіональних мов) до визначних подій минулого (створення Французької академії в 1634 році та наказу 1539 року) (Tillier-Chevallier, 2024). Центр – це перш за все ігровий та педагогічний простір: у відвідувачів є, наприклад, можливість дізнатися в розважальній формі про різноманіття регіональних слів для позначення одного предмета / явища. “Звукові світильники” дозволять їм відкрити для себе 72 регіональні мови, визнані в країні (Baldacchino, 2023). На кожному етапі екскурсантів запрошують активно долучатися, грати, використовувати мову за допомогою різноманітних цифрових пристроїв: від ігрових автоматів до імерсивної бібліотеки, яка рекомендує відвідувачам книгу на основі їхніх відповідей; від планшетів, які взаємодіють зі сценками на великому екрані, до кумедних відеодиктантів і навіть віртуального змагання на знання франко-англійських запозичень у формі улюбленої гри Франциска I (le jeu de raume). Проте цифрові технології не є єдиним наповненням експозиції, і на маршруті можна також виконувати більш традиційні маніпуляції: гортати паперові книги, піднімати поверхні шкільних парт у стилі Третьої республіки, які нагадують про колоніальний період, торкатися 3D принтів, які ілюструють безліч франкомовних слів. Експонати, які можна побачити в замку Віллер-Котре, надано численними національними та міжнарод-

ними установами (Французькою академією, Музеєм армії, Музеєм Марселя, Музеєм культури Квебеку тощо) (Tillier-Chevallier, 2024).

Офіційний сайт надає докладну інформацію щодо історії замку, значення королівського наказу 1539 року, літературної спадщини регіону, розвитку та перспектив французької мови, створення та функціонування Міжнародного центру французької мови, розкладу та можливостей відвідування замку, запланованих культурно-педагогічних і мистецьких заходів (Cité internationale de la langue française. Château de Villers-Cotterêts, 2023). Увагу закоханих у французьку мову неодмінно привертають публікації розділу “Пригоди французької” (L’aventure du français): “10 важливих для французької дат” (10 dates qui ont marqué la langue française), “Французька у світі” (Le français à travers le monde), “Інтернет-серіал: відкрийте для себе слова з дивовижною історією” (Web-série: découvrez des mots à l’histoire étonnante), “Інтернет-серіал: знайомство з деякими франкомовними висловами” (Web-série: à la découverte des expressions francophones), “Як слова опиняються у словнику” (Comment les mots entrent dans le dictionnaire), “Pain au chocolat ou chocolatine? Регіональні варіанти французької” (Pain au chocolat ou chocolatine? Les variations régionales du français), “Вислови звідси та звідти” (Expressions d’ici et d’ailleurs), “Знайомство з регіональними мовами” (À la découverte des langues régionales), “Що таке інклюзивне письмо?” (Qu’est-ce que l’écriture inclusive?), “Франкофонія в піснях” (La francophonie en chansons), “10 арготичних слів, походження яких ви не знали” (10 mots d’argot dont vous ignorez l’origine), “Коли письменники винаходять слова” (Quand les écrivains inventent des mots) (L’aventure du français, 2023).

Центр вже став привабливим туристичним об’єктом і сподівається приймати 200 000 відвідувачів щороку. Восени 2024 року в замку Віллер-Котре відбудеться Саміт Франкофонії, на який запрошено лідерів 88 держав, де розмовляють французькою мовою (Baldacchino, 2023).

Напевно, не можна не погодитися з Бернаром Серкіліні, який, говорячи про Франциска I та Міжнародний центр французької мови, жартівливо зазначив: “Цей суверен, який працював задля розквіту своєї мови та своєї країни, можливо, не був би шокований, побачивши, як до його оновленого замку приходять незалежна від Франції та глобалізована французька” (RFI, 2023b).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, місія оновленого замку Віллер-Котре полягає в тому, щоб розповісти про мову, яка була нав’язана Франциском I країні, а з часом і частині світу – спочатку культурною аурою Франції, зумовленою епохою Просвітництва, потім колонізацією, застосуванням сили та примусу. Під час освітньої,

ігрової та інтерактивній подорожі з багатьма екранами відвідувачі Міжнародного центру французької мови знайомляться з цією історією, політичною та лінгвістичною одночасно, яка робить долю французької безсумнівно державною справою та ілюструє пластичність мови, що постійно розвивається в часовому та географічному вимірах. Перспективи подальших досліджень ми вбачаємо в аналізі діяльності Міжнародного центру французької мови щодо організації подій, розширення експозицій, наповнення сайту та відображенні результатів такого аналізу в матеріалах для навчання французької мови та культури (тематичних текстах, розробках культурно-пізнавальних заходів).

REFERENCES

- Melnyk, Ye. Yu., Melnyk P. Yu. (2022). “Slovník frankofoniv”: zavdan-
nia, rozrobka, funkcionuvannia ta vykorystannia slovníka frantsuz-
koi movy novoho pokolinnia. [“The francophones’ dictionary”: tasks,
creation, functioning and use of the state-of-the-art French dictio-
nary.] Hraal nauky, 12–13, 545–550.
<https://doi.org/10.36074/grail-of-science.29.04.2022.090> (in Ukrainian)
- Baldacchino, J. (2023). *À quoi va ressembler la Cité internationale de la
langue française, qui ouvre ses portes cette semaine ?*
<https://www.radiofrance.fr/franceinter/a-quoi-va-ressembler-la-cite-internationale-de-la-langue-francaise-qui-ouvre-ses-portes-cette-semaine-3550629>
- Cité internationale de la langue française. Château de Villers-Cotterêts (2023)
<https://www.cite-langue-francaise.fr/decouvrir>
- Laroche-Signorile, V. (2018). *Qu’est-ce que l’ordonnance de Villers-Cotterêts de 1539 ?*
<https://www.lefigaro.fr/histoire/2018/01/12/26001-20180112ARTFIG00245-qu-est-ce-que-l-ordonnance-de-villers-cotterets-de-1539.php>
- L’aventure du français (2023). <https://www.cite-langue-francaise.fr/decouvrir/l-aventure-du-francais>
- Le Figaro. (2023). *Francophonie : la “Cité de la langue française” au
château de Villers-Cotterêts ouvrira en juin.*
<https://www.lefigaro.fr/langue-francaise/francophonie/francophonie-la-cite-de-la-langue-francaise-au-chateau-de-villers-cotterets-ouvrira-en-juin-20230116>
- Langue. Évènement (2023). *Le français parlé pour la vie de château.* Le français dans le monde. 449, 18–19.
- Ministère de la Culture (2023). *Villers-Cotterêts : inauguration de la Cité internationale de la langue française.*
<https://www.culture.gouv.fr/Regions/DRAC-Hauts-de-France/Actualites/Villers-Cotterets-inauguration-de-la-Cite-internationale-de-la-langue-francaise>
- RFI (2023a). *Francophonie : la langue française prend ses quartiers au
château de Villers-Cotterêts.*
<https://www.rfi.fr/fr/culture/20231030-francophonie-la-langue-fran%C3%A7aise-prend-ses-quartiers-au-ch%C3%A2teau-de-villers-cotter%C3%A2ts>
- RFI (2023b). *Ordonnance de Villers-Cotterêts : petite histoire d’un acte
fondateur de la langue française.*
<https://www.rfi.fr/fr/connaissances/20230319-francophonie-%C3%A0-villers-cotter%C3%A2ts-o%C3%B9-se-sont-nou%C3%A9es-les-noces-de-l-%C3%A9tat-fran%C3%A7ais-et-sa-langue>
- Tillier-Chevallier, A. (2024). *Faire vivre le français dans sa richesse et sa diversité.* Le français dans le monde. 450, 20–21.

Отримано 12.08.2024 р.